

מי שולט על 'היומן החברתי'

Category: ויקרא, מצורע, תזריע

עם ישראל ייחודי בכך שלוח השנה מתנהל על פי מהלך הירח. הירח משול לעם ישראל, המעביר את אור השמש, הקב"ה, לעולם, כאשר מפתחות קביעת החגים מסורות בידנו.

'אלוקים' זה זכר?

אלוקים זה "הוא" או "היא"? הקב"ה הוא לשון זכר או לשון נקבה? הסוגיה הזאת מרגיזה הרבה פמיניסטיות, היתכן? מדוע פונים אל הקב"ה בלשון זכר דווקא ¹ ברוך "אתה" ולא "את"? ²

היום זהו ראש חודש. למעשה זוהי המצווה הראשונה שהקב"ה נתן לעם ישראל כעם מגובש (אמנם גם קודם לכן הקב"ה כבר נתן מצוות, כמו ברית מילה וכדומה, אבל אלו היו מצוות שניתנו לאדם פרטי). המצווה הראשונה שניתנה לעם ישראל כעם היא המצווה לקדש את החודש, ובמילים אחרות: לעשות לוח שנה יהודי.

מה כל כך חשוב וגורלי במצוה הזאת של קידוש החודש שדווקא היא נבחרה להיות המצווה הראשונה בתורה ³ מה זה לוח השנה היהודי?

יש את הלוח שנה הלועזי שהנוצרים משתמשים בו, הוא בנוי לפי מהלך השמש, שנת החמה היא שס"ה ימים (ואע"פ שהשנה מחולקת לשנים עשר חודשים, זה רק בשביל הנוחות, אבל באמת זה לא תלוי בלבנה, היות שאין חודש של 28 יום או 31 יום). בסופו של דבר זה תלוי בשמש ולכן השנה כוללת 365 יום. לעומת זאת יש את הלוח המוסלמי, המוסלמים נוהגים למנות רק לפי הלבנה, שנים-עשר סיבובים של הלבנה זוהי שנה. כל סיבוב של הלבנה הוא עשרים ותשע וחצי יום, כשנכפיל את זה כפול 12 פעמים ⁴ יצא לנו 354 ימים בשנה.

השנה לפי הלוח המוסלמי נגמרת אפוא 11 יום לפני הלוח הלועזי. לדוגמא אם השנה התחילה בראשון לינואר, שתיים-עשרה חדשים אחרי זה, זה העשרים לדצמבר. שנה אחר כך אנו כבר הולכים עוד יותר אחורה, השנה תסתיים בתשעה בדצמבר וכך בכל שנה מפסידים אחד עשר יום.

לוח שנה שמושגת ומבוסס רק לפי מהלך הלבנה, אחרי שלושים ושלוש שנים, מפסיד שנה שלמה! נמצא שכשמוסלמי אומר שהוא בן שלושים וארבע לפי לוח השנה שלנו הוא רק בן שלושים ושלוש ⁵

זוהי גם הסיבה שהחגים של המוסלמים לא יוצאים אף פעם באותו זמן בשנה, כל שנה החגים שלהם מופיעים מוקדם יותר, כי כל שנה החג זז אחורה אחד-עשרה יום. ולכן הרמאדן יכול לחול בקיץ, באביב, או בחורף. זה תמיד זז.

הלוח המושלם

כאן אנו באים ללוח השנה היהודי. כל דבר ביהדות הינו מושלם לחלוטין, וגם פה אנתנו רואים כיצד הדבר בא לידי ביטוי. לוח השנה בנוי לאמיתו של דבר לפי מהלך הלבנה. התורה ציוותה עלינו לספור חודשים ולפי זה אנתנו קובעים את החגים; פסח חל תמיד בט"ו בניסן, ויום כיפור חל "בעשור לחודש השביעי" הרי שזה תלוי לגמרי בירח.

יחד עם זאת, הקב"ה ציווה עלינו לחוג את חג הפסח דווקא בחודש "האביב". וכאן טמונה הבעיה: אם לוח השנה היהודי מבוסס רק לפי הירח, נמצא שבכל שנה נלך אחורה אחד-עשר יום. כלומר, כל שנה פסח יופיע מוקדם יותר, נניח שהשנה פסח יחול בעשרים באפריל, שנה הבאה זה בתשעה באפריל, ושנה אח"כ זה יהיה בסוף מרץ, בשנה שלאחריה פסח יחול כבר באמצע מרץ וכך הלאה. ואם-כן יצא שנחגוג את חג הפסח בעיצומו של החורף, ואחר כך זה יתקדם עוד יותר וכו'.

ולכן כדי להבטיח שפסח תמיד יחול באביב, יש את המושג של "שנה מעוברת", בכל שנתיים או שלוש כשפסח הולך ונעשה מוקדם מדי, אנו דוחים את החג בחודש ימים על-ידי הוספה של חודש אדר שני.

זאת אומרת, שבלוח השנה היהודי אנו משווים את הירח לשמש. הלוח בנוי לפי מהלך הירח, אבל בד בבד הלוח "מיישר קו" עם השמש.

הירח קובע

נשאלת השאלה, מדוע אכן זה כל-כך חשוב לעם ישראל עד כדי כך שזוהי המצווה הראשונה שמופיעה בתורה?

שמש וירח מסמלים את היחסים בין הקב"ה לבני ישראל, השמש מסמלת את הקב"ה, והירח מסמל את עם ישראל. השמש מאירה על הירח, שכן לירח מצד עצמו אין לו כלום, "לית לה מגרמיה כלום", כל מציאות של הירח הוא בזה שהוא רפלקציה של השמש. מה שהוא מקבל מן השמש את זה הירח מאיר אל הארץ.

כך גם היהודי, כל מציאותו הוא שהוא רפלקציה של הקב"ה, ולכן הוא צריך להתאזן ו"ליישר קו" עם הקב"ה כדי שהוא יוכל לקבל את האור של ה"שמש ומגן הוי". לפיכך אנו פונים תדיר אל הקב"ה בלשון זכר. כשם שלהביא ילד לעולם צריך זכר ונקבה, הזכר הוא המשפיע והנותן והנקבה היא המקבל, כך גם ביחסים של הקב"ה ועם ישראל, הקב"ה הוא הזכר, הנותן, "השמש", ואילו אנו "כנסת ישראל" המקבלים, "הירח". ואם-כן כולנו ה"גברים" נקראים בלשון נקבה. עם ישראל נקראת אשתו של הקב"ה ועל זה מבוסס כל "שיר השירים".

ביציאת מצרים הקב"ה בחר בנו כאשתו, והדבר הראשון שהוא נתן לנו אס-כן זה את "היומן החברתי". כל גבר יודע שבביתו אשתו היא זו שמנהלת את היומן, היא אומרת לו לאיפה יוצאים הערב, מתי הולכים ומתי חוזרים, הכול תלוי בה.

כך גם הקב"ה נתן לבני ישראל את לוח השנה ואמר להם: אתם תקבעו מתי אנחנו נפגש, אתם תקבעו מתי יוצא חג הפסח, אתם תחליטו מתי חל יום הכיפורים, אתם קובעים באיזה יום אנחנו ניפגש. כל חג למעשה מהווה פגישה בין עם ישראל לבין הקב"ה, והאישה היא זו שמנהלת את ה"יומן", כאמור.

וכמו שהמדרש אומר: "מתכנסין מלאכי השרת אצל הקב"ה ואומרין לפניו רבש"ע אימתי ראש השנה, והוא אומר ולי אתם שואלים, אני ואתם נשאל לבית דין של מטה" (ילקוט בא קצ"א).

השמש והירח מסמלים לא רק את היחסים שבין ישראל לבין הקב"ה, אלא גם את היחסים שבין איש לאשתו. הגבר הוא השמש, המשפיע, והאישה היא הירח המקבל, ולכן כדי שהשמש והירח יצליחו לעבוד במשותף, ראשית עליהם להבין שכל אחד שונה מחברו, שלא מדובר באותו סוג של בן אדם.

למשל, אשה שיש לה חוס גבוה, נניח יותר מארבעים מעלות חוס, למרות זאת היא תקום בבוקר, תלביש את הילדים, תאכיל אותם, תשלח אותם לבית הספר וכו' ולא תתלונן. הגבר לעומת זאת, אם יש לו טיפת חוס יותר מהרגיל, נניח 38.2, הוא מיד מודיע שאסור לגעת בו, והוא מרגיש שהוא הולך למות. הוא מודיע בעבודה מיד שהוא לא יופיע לשבוע שלם, וכל העולם נעצר אצלו. אלו הם שני סוגי בני אדם.

או לדוגמה בקניות: גבר שהולך לקנות נעליים, מתפלל בליבו שהנעל הראשונה שתעלה על רגליו תהיה המתאימה, הוא מעוניין לשלם מיד ולברוח מהחנות. אשתו לעומת זאת, יושבת בחנות כמה שעות, מודדת את כל הנעליים שיש, ואחר כך כשהיא באה הביתה מודדת אותן שוב, ואז היא מחליטה שהיא הולכת להחזיר את הנעליים לחנות, כי זאת לא הנעל המתאימה²

מדובר בשני עולמות שונים; הבעל לא זוכר מה הוא אכל אתמול, ואילו אשתו זוכרת מה הם אכלו בחתונה לפני עשרים שנה³ נישואין הם כמו לוח שנה, הם בנויים לפי מהלך הלבנה ורק מפעם לפעם מאזנים אותם עם השמש. כך גם בחיי המשפחה, הבית מיוסד על האישה שהיא "עקרת הבית" ומתנהל ברוחה, מפעם לפעם יהיה נחמד לתת לשמש גם קצת מקום.